

OMA HEA SAJAND

Elviimasel märtsipäeval sõitsime Kurtnasse, leid-sime juhatatud maja Tiigi tänaval ning eest juba ka raadioauto. Kui esikus end tagatupa astuma seadsime, kuul-sime lindile võetud jutuajamise lõppu:

«Löön masina pääl, säen oma paberipahna korda... tööd on palju, mis kõik aastate jooksul ikka edasi lükatud pensionipõlvele. Oli ju vaja õppida, rännata Liidus, matkata Eestis, õpetada, uurida...»

Ja siis järgneb luuletus oma eluteest. Peast öeldud salmist mitmeteistkümnest suudan meenutada: õlgkatus kattis isamaja... sealt sain ma kõik, mis eluks vaja... et säilitada targa meele, mis näitaks õilsa elutee... mu abikaasa... elutoed (lapsed) ta mulle andis... kõigil tervist, millel ülim hind.

Astume tupa ja anname tugitoolist vastu tõusvale Tõravere koolmeistrile oma lilled, rajooni haridusosakonna juhtaja Tiit Vileberg ütleb õnnitluse. Kohe vabaneme oma kurvast kahtlusest, kas August Turp jõuabki otsemaid ka koos meiega oma elutee läbi võtta.

100 eluaastat. Sünnipäev 4. aprillil.

57 talve õpetaja, sellest 40 Tõravere koolis.

Läbemata oma kohvitassi tühjaks juua või minia küpsetatud tordist tükki lõpuni süüa, hakkab August Turp meie uudishimu ette aimates meenutama.

«Omal ajal käisin koolimaja lähedal karjas ja nägin, et see elu seal on päris huvitav. Mõtlesin, miks mina ei võiks koolmeister olla. Viljandimaal Aidu vallas oli vanematekodu, kust saadeti esialgu vallakooli, siis neljaks aastaks Paistu kihelkonnakooli. Et huvi oli ärganud, täiendasin end Sindi Kalevivabriku kooli pedagoogikaklassis. Sain Vana-Vändra Pumbioja kooli abikoolmeistriks. See oli aastal 1905. Tuli tunne, et ma pole ikka päris, siis sooritasingi Pärnu gümnaasiumi juures täieõigusliku koolmeistri eksami. Läksin tagasi kodukanti, Tõlli kooli. Esimene aasta lõppes hästi. Pastor käis kooli katsumas ja jäi rahule, vallavalitsus pani palka juurde. Teisel kevadel tulid kolmekesi: pastor, köster ja võõrmünder. Lastel läks katekismuse ülesütlemine, reh-kendus ja kõik muu ladusalt, aga kantslist öeldi ikka maha, et üks poisike on kooli ära rikkunud... Põhjus oli selles, et tegin propagandat kooperatiivkaupluse asutamiseks, võõrmünderil oli aga oma pood, kus jõukamatele paremat kaupa müüdi kui kehvematele. Et suhted rikutud, tulin tulema.»

Isa oli surnud varakult, kahekümne kahe aastane noormeas asus koos emaga Tartu maile ning valiti Meeri valla Tõravere algkooli juhatajaks. Oli aasta 1909, neli talve õpetamist seljataga.

August Turp näitas meile oma kalleid dokumente, mis tema enda teadmishimu tunnistavad.

«Ega mul suuri teadmisi hinge taga olnud. Mobiliseeriti ilmasõtta, tegin läbi meditsiinkursused ja pandi velskriks. Jäin ise haigeks ja saadeti koju. Kui sõjaväekantsleis mingit paberit või allkirja läksin saama, öeldi, et kõik on läinud revolutsiooni tegema.

Oli 1917. aasta algus. Sõitsingi koju.

Kord pöördusin Tartus õhtukooli direktori poole, et kas ei saaks teha suvekursusi. Tehtigi, õppijaid tuli kokku küll. Kaks suve käisin, eriti keelte pärast, ning õiendasin Treffneri koolis gümnaasiumi lõpu-eksamid. Astusin ülikooli.»

Tõravere koolmeister, keda ümberkaudne rahvas omainimeseks pidas ja kes seal juba kõiki tundis, lõpetas 1934. aastal Tartu ülikooli. Haridusministeeriumi kõvakaanelise aukirja vahel hoiab ta rektor Kõpu allkirjaga diplomit: lõpetanud pedagoogika ja filosoofiateaduskonna kõrgema astme, laudaturi ulatuses, rahvaluule-etnograafia approbaturi ulatuses.

«Tuli palju õppida, kui vähegi võimalik, loengutel käia. Inglise, saksa, ladina keelele sain jalad alla, tol korral oli keelteoskus au sees, ka nende õige õpetamine. Palju hiljem tuli mul neid vaja Elva Keskkoolis, ka loogikat andsin seal, ise juba pensioniealine olles. Seejärel vajati mind haigestunud või surnud õpetajaid asendama Rõhu, Ranna ja Kallaste koolis. Jah, kes oli haige, kes läinud... mina jäin pensionile 75aastaselt, 1962. aastal.»

«Kallaste Keskkool oli siis suurem kui praegu, mul oli viimati 27 nädalatundi, suur koormus saksa keelt vene koolis. Rõhu vene koolis andsin enne ka anatoomiat ja keemiat, Rannal vene ja eesti keelt...»

Kui Kallastel esimest korda klassi läksin, ütlesid õpilased: «Deduška, võ otški zabõli!» Mul aga neid polnud ja nüüdki kasutan vähe. Ei ole ma ka unustaja olnud.»

Eakaaslasel August Turp ei tunne. Viisteist aastat noorem Alekander Elango, kellega kunagi üheaegselt noortele õpetajatele pedagoogikaloenguid sai peetud, on August Turbi meelest poisike. Turpi taheti ülikooli õppejõuks, aga... «läksin allkirja andma, vastuvõtjat kantsleis polnud ja ma tulin koju, veel mõneks aastaks Tõravere rahva juurde.»

Sellest teisest kodukandist võib kõrges eas koolmeistriga pikalt rääkida. Vanadest koolimajadest, neis õppinud inimestest, kellest mõned veel kohapeal elavad, karjamõisatest ja kolhooside loomisest, valdadest ja külanõukogudest, seppadest, veskitest... Kui poleks kinni pandud, oleks Tõravere algkool möödunud aastal kahesajaseks saanud.

Enne lahkumist küsime, mida ta selgete ilmadega masinal lööb, mis on see «pahn», mida korrastab?

«Pärast pensionile jäämist käisin ajaloo keskarhiivis, kogusin koduloolist materjali, ka Peedu ja Meeri kohta, jälle aitas keelteoskus. Lastele olen alati midagi paberile pannud, üht-teist nendega lavastanud, raadioski mängiti. Eks ma neid lappan. Enne olin Peedul tütre juures, nüüd olen pojakodus. On neilgi elus tööd palju. 37 aastat pärast naise surma on nemad mind toetanud, elan hästi.»

ELLI ZIMMER

Esmaspäeval kell 19 austatakse teenekat koolimeest Elva Koduloomuuseumis. Kõik huvilised on oodatud.